

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

- Kaip finansuojamos švietimo sistemos?
- Kokie taikomi mokyklų finansavimo principai?
- Kokia ekonominio nuosmukio įtaka švietimo sistemai ir mokyklų finansavimui?

ŠVIETIMO FINANSAVIMO BENDROSIOS TENDENCIJOS IR EKONOMINĖS KRIZĖS PAMOKOS EUROPOJE

2008 m. prasidėjusios ekonominės krizės požymis pirmiausia buvo bendrojo vidaus produkto (BVP) mažėjimas, kas turėjo lemiamos reikšmės bendriesiems šalių biudžetams ir įprastoms lėšų paskirstymo tvarkoms. Europoje švietimo institucijas ekonominė krizė paveikė skirtingai. Tai lėmė demografinės kaitos skirtumai, institucijų valdymo ypatybės ir bendrosios šalių prioritetinės finansavimo sritys.

Šiandien ryškių neigiamų demografinių pokyčių rezultatai pasiekia ne tik Lietuvą. EK Statistikos biuro *Eurostat* duomenimis, visos šalys, išskyrus Airiją, Ispaniją, Liuksemburgą ir Portugaliją, iki 2020-ųjų metų ruošiasi mokyklinio amžiaus populiacijos mažėjimui pradinio ugdymo (ISCED 1) lygmeniu. Manoma, kad Bulgarija, Lietuva ir Slovakija labiausiai nukentės nuo mokyklinio amžiaus populiacijų sumažėjimo, kuris gali siekti apie 30 proc. lyginant 2020 metus su 2010 metais.

Šie demografiniai rodikliai gali būti reikšmingi planuojant ateities švietimo sistemų racionalų valdymą. Leidinyje pateikiama informacija apie Europos šalių patirtį, kaip racionaliai spręsti mokyklinio amžiaus vaikų skaičiaus mažėjimo ir švietimo sistemos finansavimo pokyčių santykį ekonominės krizės metu.

Mokyklų finansavimo principai pasirodė esantys labai reikšmingi norint apžvelgti anti-krizinio paketo taikymo galimybę įvairiose Europos šalyse. Vienose šalyse sprendimus dėl mokyklų finansavimo priima vyriausybė arba vietos savivalda, kuri savarankiškai atsako už švietimą. Kitose šalyse sprendimai dėl išteklių paskirstymo mokykloms ir mokyklose yra priimami tik pasitariant su vietos savivalda. Tačiau atlikus nuodugnesnę sprendimų priėmimo skirtingais administraciniais lygmenimis analizę, labiau išryškėja bendra decentralizuotų sprendimų dėl kiekvienos bendros išteklių kategorijos (darbuotojai, organizavimo ištekliai ir lėšos) priėmimo tendencija.

Ekonominio nuosmukio metu pradėta reformuoti švietimo sektorių, kad didinant darbo našumą būtų galima kompensuoti išteklių mažėjimą. Šalių prioritetinės finansavimo sritys turėtų būti peržiūrėtos ir garantuota, kad švietimui paskirti ištekliai pasiektų mokyklas, o mokyklų atsakomybė didėtų ir tobulėtų mokyklų veikla.

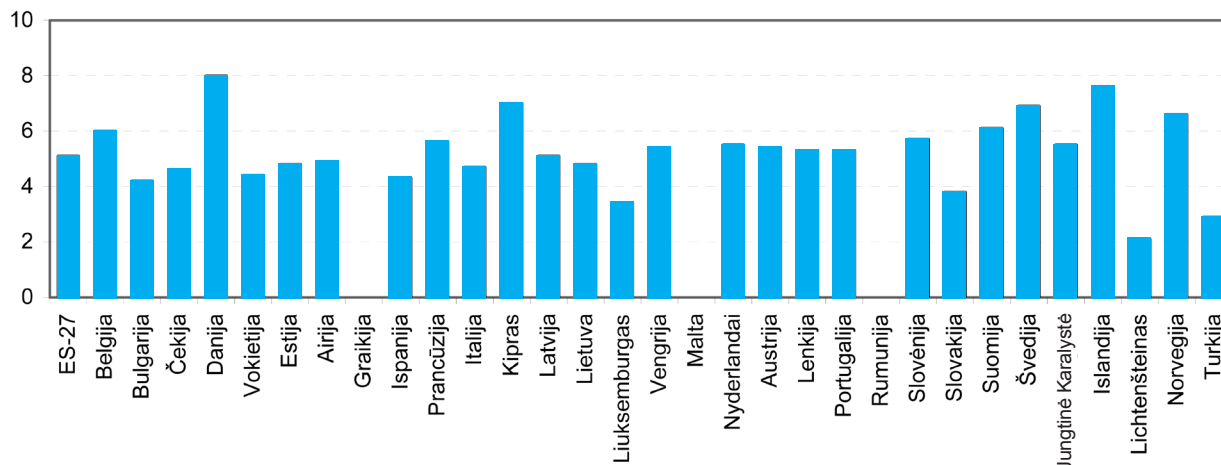
Leidinyje paminėti gerieji mokyklų autonomijos pavyzdžiai ir sėkminga kaimyninių Europos šalių patirtis remiant švietimą ikikriziniu ir ekonominės krizės laikotarpiu galėtų būti atspirties taškas rengiant naują ilgalaikę švietimo strategiją. Pavyzdžiai rodo, kad lėšos švietimui ne tik nėra mažinamos, bet atvirkščiai – investicijos didinant visuomenės išsilavinimą didėja. Žengiame į mokymosi visą gyvenimą erą, todėl švietimo svarba yra neįkainojama, o kaimyninių šalių pavyzdžiai yra geriausia praktika kuriant ateities vizijas.

ŠVIETIMO SISTEMOS FINANSAVIMAS

2001–2006 metais ES-27 šalių vidutinė BVP dalis švietimui svyravo nuo 5,0 iki 5,1 proc. (žr. 1 pav.). Įvairiose šalyse švietimui skiriamos BVP dalies pokyčiai skiriasi. Kipre, Vengrijoje ir Islandijoje švietimui skiriamų lėšų dalis nuo

BVP išaugo daugiau nei 20 procentinių punktų. Daugiau nei 10 proc. punktų lėšos švietimui augo Čekijoje, Airijoje, Olandijoje ir Jungtinėje Karalystėje.

1 pav. Bendrosios viešojo sektoriaus išlaidos švietimui (ISCED 0–6 lygmenims) nuo BVP 2001–2006 m. (dalis procentais)

	ES-27	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	TR
2001	5	6	3,8	4,1	8,4	4,5	5,3	4,3	3,5	4,2	5,9	4,9	5,9	5,6	5,9	3,7	5	4,5	5,1	5,8	5,4	5,6	3,3	5,9	4	6	7,1	4,6	6,2	7,2	2,7	
2002	5,1	6,1	4	4,3	8,4	4,7	5,5	4,3	3,6	4,3	5,9	4,6	6,8	5,7	5,8	3,8	5,4	4,4	5,2	5,7	5,4	5,5	3,5	5,8	4,3	6,2	7,4	5,1	6,8	3	7,6	2,8
2003	5,1	6,1	4,2	4,5	8,3	4,7	5,3	4,4	3,6	4,3	5,9	4,7	7,3	5,3	5,2	3,8	5,9	4,7	5,4	5,6	5,4	5,6	3,5	5,8	4,3	6,4	7,3	5,2	7,7	2,5	7,5	3
2004	5,1	6	4,5	4,4	8,4	4,6	4,9	4,7	3,8	4,3	5,8	4,6	6,7	5,1	5,2	3,9	5,4	4,8	5,5	5,5	5,4	5,3	3,3	5,8	4,2	6,4	7,2	5,2	7,5	2,4	7,5	3,1
2005	5	6	4,5	4,3	8,3	4,5	4,9	4,8	4	4,2	5,7	4,4	6,9	5,1	4,9	3,8	5,5	6,8	5,5	5,5	5,5	5,4	3,5	5,7	3,9	6,3	7	5,4	7,6	2,3	7	
2006	5,1	6	4,2	4,6	8	4,4	4,8	4,9	4,3	5,6	4,7	7	5,1	4,8	3,4	5,4	5,5	5,4	5,3	5,3	5,3	5,3	5,7	3,8	6,1	6,9	5,5	7,6	2,1	6,6	2,9	

Duomenų šaltinis: Eurostat, 2009 m. birželis

BPV dalis švietimui 2006 metais daugiau nei pusėje Europos valstybių vos viršijo 5 proc. Šiaurės Europos valstybėse ir Kipre švietimui buvo skirta lėšų, kurios sudarė daugiau nei 6 proc. BVP. Kitose šalyse išlaidos švietimui nesiekė 5 proc. BVP.

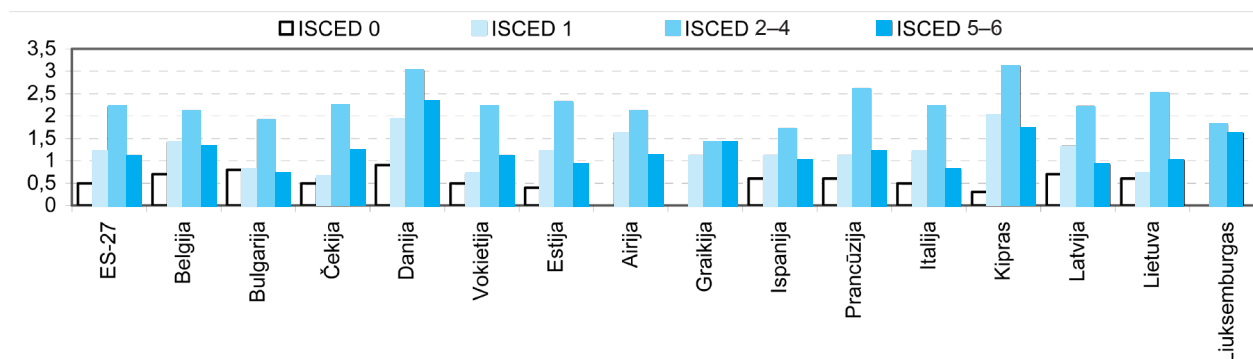
Pagrindiniam, viduriniam ir paviduriniam ugdymui (ISCED 2–4 lygmenys) skiriama daugiau nei trečdalis bendrųjų viešojo sektoriaus išlaidų.

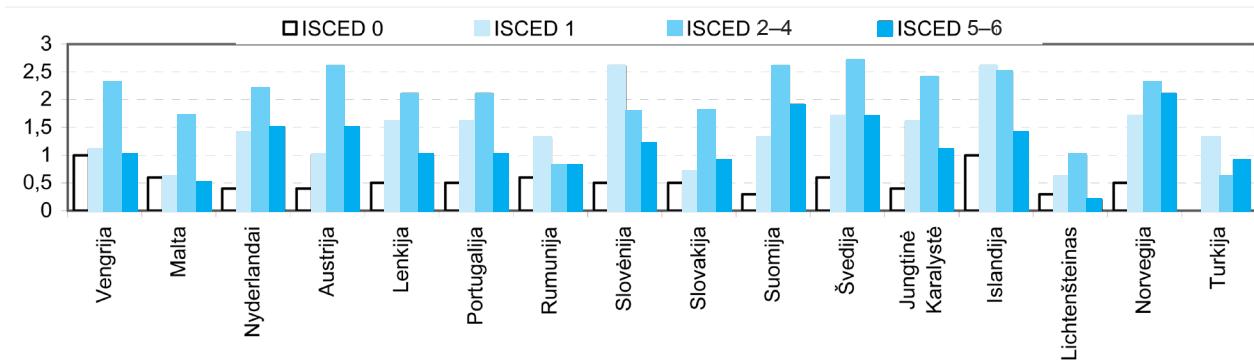
Beveik visose Europos šalyse bendrųjų viešųjų išlaidų švietimui ISCED 2–4 lygmenims skiriama didesnė BPV dalis nei kitiems ugdymo lygmenims, tačiau niekada neviršija

Kipro duomenų (3,1 proc.) (žr. 2 pav.). Bulgarijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Liuksemburge, Maltoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Lichtenšteine ir Turkijoje tai sudaro mažiau nei 2 proc. BVP. Bendrosios išlaidos pradiniam ugdymui (ISCED 1 lygmuo) dažniausiai yra mažesnės nei 2 proc. šalies BVP, išskyrus Slovėniją ir Islandiją, kur šis rodiklis siekia 2,6 proc.

Aukštajam mokslui skiriama BVP lėšų dalis įvairiose Europos šalyse yra skirtinga. Tik Danijoje ir Norvegijoje išlaidos ISCED 5–6 lygmenų studijoms viršija 2 proc. nuo BVP.

2 pav. Bendrosios viešosios išlaidos švietimui lyginant su BVP pagal mokymo lygmenis (ISCED 0, 1, 2–4 ir 5–6) 2006 m. (dalis procentais)

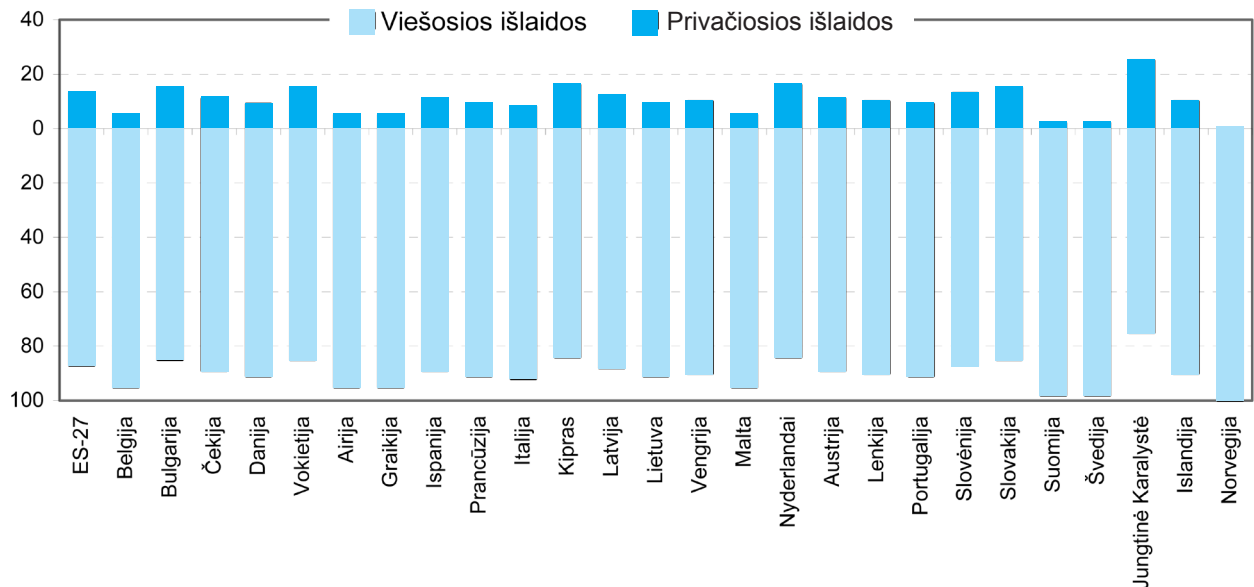
Duomenų šaltinis: Eurostat, 2009 m. birželis

Privatus švietimo finansavimas išlieka nedidelis.

Visose Europos šalyse viešasis finansavimas sudaro bent 75 proc. švietimo išlaidų, susumuojant švietimo lygmenis (žr. 3 pav.). Privataus finansavimo dalis skiriasi kiekvienoje

šalyje. 2002–2006 metais privataus švietimo finansavimo lygis išliko panašaus dydžio arba kai kuriose šalyse netgi šiek tiek sumažėjo.

3 pav. Viešųjų ir privačiųjų šaltinių švietimo išlaidų proporcija (ISCED 0–6) 2006 m. (dalis procentais)

Duomenų šaltinis: Eurostat, 2009 m. birželis

MOKYKLŲ FINANSAVIMO PRINCIPAI

Dauguma Europos šalių mokinių lanko valstybines mokyklas. Bulgarijoje, Airijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Rumunijoje, Slovėnijoje ir Turkijoje jie sudaro apie 98 proc. visų bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių mokinių. Didesnė Belgijos ir Nyderlandų mokinių dalis renkasi vyriausybei pavaldų privatų švietimo sektorių.

Belgijoje subsidijuojamas privatus švietimo sektorius yra puikiai išplėtotas. Flamandų bendruomenėje jame mokosi daugiau nei pusė visų mokinių. Mokiniai lanko vadinamąsias „laisvasias“ (*libres/freie/vrije*) mokyklas, kurias administruoja privatus asmenys ar struktūros, negalinčios rinkti mokesčių už mokymąsi. Už valstybinio sektoriaus švietimą

yra atsakingos švietimo ministerija, ARGO (Autonominė bendruomenės švietimo taryba (flamandų bendruomenėje) arba provincijos ir savivaldybės (pasirinktinai)).

Nyderlanduose mokyklas dažniausiai valdo privačios struktūros, kurias sudaro jas įsteigusių asociacijų ar fondų administracinės tarybos. Už valstybinį švietimo sektorių yra atsakingos savivaldybės arba speciali vietinių savivaldybių atstovų ar asociacijų kolegija. Išteklių skyrimo ir valdymo metodai abiejuose sektoriuose yra vienodi.

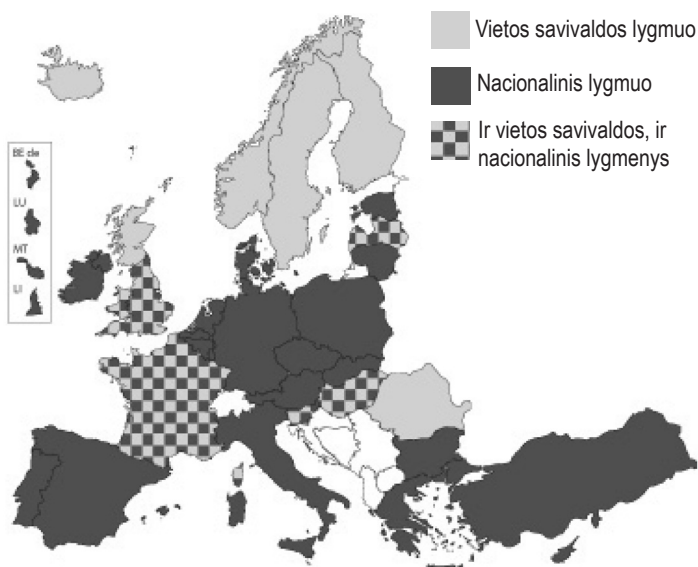
Mokyklų autonomija sparčiai plečiasi Europoje. Procesas prasidėjo XX a. aštuntajame dešimtmetyje ir itin išplito

devintajame. Dažniausiai reformos buvo įgyvendinamos pasitelkiant hierarchinę iš viršaus į apačią (*top-down*) sprendimų priėmimo tvarką.

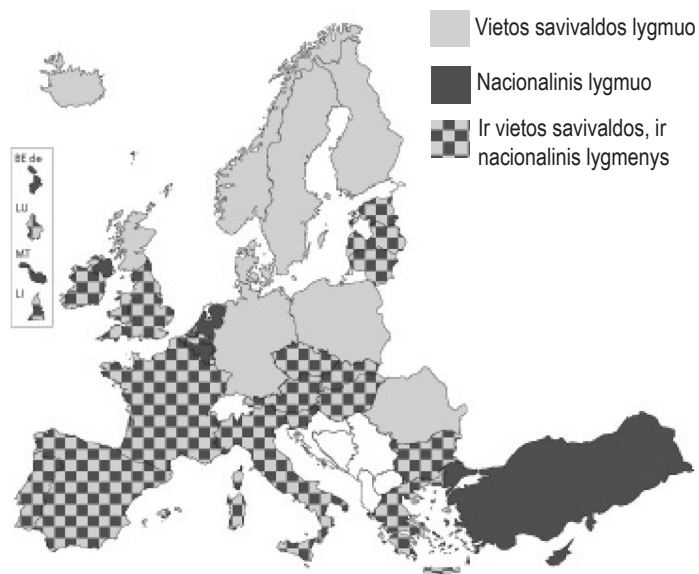
Europoje mokyklų autonomijos samprata yra labai skirtinga. Išteklių valdymas yra įvairių struktūrų rankose, todėl skiriasi ir sritys, kuriose mokyklos yra autonomiškos (žr. 4 pav.).

4 pav. Sprendimų priėmimo lygmenys įvairiose Europos šalyse 2006–2007 m. m.

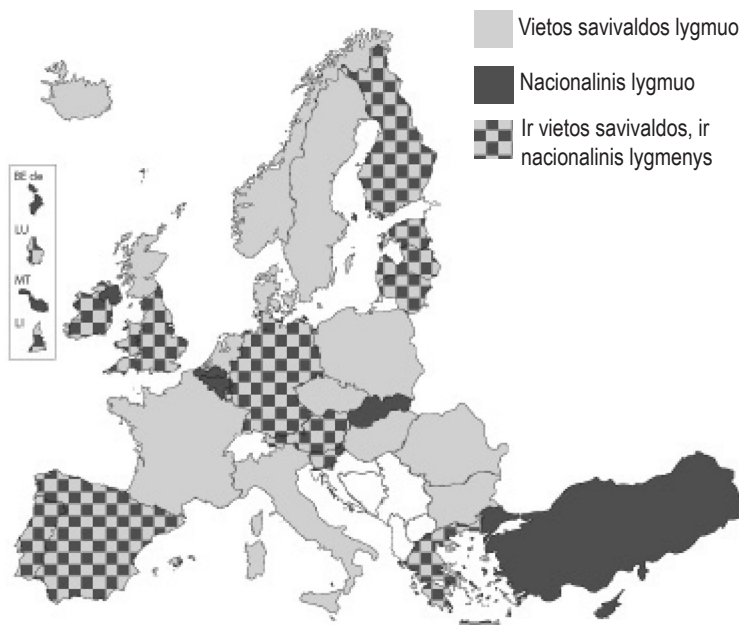
Sprendimų priėmimas dėl pedagoginio personalo darbo užmokesčio

Sprendimų priėmimas dėl nepedagoginio personalo darbo užmokesčio, eksploatacinių išteklių skyrimo ir kilnojamojo turto įsigijimo

Sprendimų priėmimas dėl nekilnojamojo turto įsigijimo

Duomenų šaltinis: *Eurydice*

Sprendimai dėl finansinių ir žmonių išteklių finansavimo ir valdymo ES šalyse yra priimami vietos savivaldos arba nacionaliniu lygmeniu, arba vietos savivaldos lygmeniu, suderinus su šalies vyriausybe ar atsižvelgus į tam tikras nacionalines direktyvas. Dažniausiai nacionaliniu lygmeniu yra nustatomos mokyklų finansavimo „lubos“ arba tam tikros

taisyklės, o vietos savivaldos ar net mokyklos lygmeniu leidžiama priimti sprendimus neviršijant nustatytų apribojimų.

Daugumoje šalių pedagoginio personalo darbo užmokesčio klausimus dažniausiai sprendžia nacionalinio lygmens institucijos. Prancūzijoje, Latvijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje

je ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse) sprendimai dėl pedagoginio personalo darbo užmokesčio priimami ir nacionaliniu, ir vietos savivaldos lygmeniu, o Rumunijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje), Islandijoje ir Norvegijoje šiuos klausimus sprendžia vietos savivalda.

Sprendimų dėl nepedagoginio personalo darbo užmokesčio, eksploatacinių išteklių skyrimo ir panaudojimo, kilnojamojo turto įsigijimo priėmimo procedūros Europos šalyse yra panašios. Paprastai šie sprendimai yra priimami arba bendradarbiaujant nacionaliniam ir vietos savivaldos lygmenims, arba tiesiog mokykloje. Šiais klausimais centralizuotai sprendimai priimami Belgijoje (prancūziškai ir vokiškai šnekančiose bendruomenėse), Airijoje, Kipre, Maltoje, Nyderlanduose, Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) ir Turkijoje.

Sprendžiant nekilnojamojo turto klausimus, paprastai atsakomybės yra padalijamos tiek vietos savivaldos, tiek nacionalinio lygmens valdžiai, tačiau daugiau atsakomybės paprastai tenka vietos savivaldai. Belgijoje, Airijoje, Kipre, Maltoje, Slovakijoje, Šiaurės Airijoje ir Turkijoje sprendimai dėl investavimo į nekilnojamąjį turtą priimami tik nacionaliniu lygmeniu.

Olandijoje ir Suomijoje mokyklų autonomija priklauso nuo kompetentingų institucijų praktikos. Institucijos turi teisę pasirinkti, ar perteikti savo galias mokykloms visose (Olandija) ar specialiose valdymo srityse (Danija, Suomija). Belgijoje, Italijoje ir Nyderlanduose mokyklos turi teisę pasiimti paskolą mokyklų reikmėms patenkinti. Kipre mokyklos visai neturi teisės spręsti finansinių ir žmonių išteklių valdymo klausimų.

EKONOMINIO NUOSMUKIO ĮTAKA ŠVIETIMO SISTEMOS IR MOKYKLŲ FINANSAVIMUI

Ekonominė krizė lėtina šalių pažangą: tiek namų ūkiai, tiek valstybės nebeišgali skirti daug investicijų švietimui. Turtingos valstybės, tokios kaip JAV, paprastai siūlo įvairių skatinimo investicijų meistriškumo ar švietimo plėtotės programoms vykdyti.

Galimi šie apsaugos nuo ekonominės krizės padarinių užtikrinimo būdai:

- **Dotacijos** – naudojamos mokyklų veiklos kokybei gerinti, tuo pat metu suteikiant mokyklos bendruomenei daugiau laisvės spręsti, kaip lėšos turėtų būti panaudojamos. Skiriant dotacijas užtikrinama, kad mokykloms pakaktų mokytojų ir mokiniai būtų aprūpinti reikiamomis mokomosiomis priemonėmis.
- **Nepaisant švietimo procesui kylančios rizikos, krizės metu atsiranda ilgalaikių galimybių įvairioms pertvarkoms.** Krizės metu neretai atsiranda galimybių įgyvendinti reformas, kurios pagerina švietimo sistemos veiklą žiūrint į ateities perspektyvą.
- **Iniciatyvos, skirtos mokytojų veiklai tobulinti ir mokyklų atsakomybei plėstis.** Susilpnėjus darbo rinkai pasidaro paprasčiau patraukti gerus kandidatus tapti mokytojais, taip pat ir paskatinti dirbančius mokytojus daugiau dėmesio skirti savo kompetencijoms tobulinti.

Kaip ekonominė krizė gali paveikti švietimo sektorių?

Mažėjant namų ūkių pajamoms, tiesioginės ir netiesioginės išlaidos švietimui tampa vis didesne našta. To pase-

kmė yra galimas nelankančių mokyklos mokinių skaičiaus augimas, menkesni mokinių pasiekimai ir dažnesni pašalinimo iš mokyklų atvejai. Tuo pat metu mažesni atlyginimai gali sumažinti mokyklos lankymo alternatyvias išlaidas ir taip paskatinti jaunimą pasilikti mokyklose ilgiau. Šis reiškinys buvo pastebėtas 1968–1988 m. JAV recesijų laikotarpiu (stojančiųjų į koledžus skaičius išaugo beveik 400 000) ir per 1982–1983 m. bei 1986 m. recesijas Meksikoje.

Buvusių ekonominių krizių poveikis švietimui:

- **Ekonominės krizės daro mažesnę įtaką labiau išsilavinusiems darbuotojams.** Darbuotojai, įgiję aukštesnį išsilavinimą, geba palaikyti vienodą savo uždarbui ir vartojimo lygį net ekonominio nuosmukio metu, nes paprastai jie yra labiau prisitaikę prie darbo jėgos paklausos pokyčių. Taip pat jie geriau geba naudotis naujomis technologijomis ieškodami darbo ar kitų pajamų šaltinių.
- **Viena galimų reformos sričių yra mokytojų kompetencijų didinimas.** Šalyse, kuriose švietimas pritraukia pakankamai kvalifikuotų specialistų, tačiau darbo profesionalumas kelia problemų, mokytojų skatinimo ir švietimo tikslų siejimas turėtų būti pabrėžiamas labiau. Silpnoje darbo rinkoje mokytojai gali labiau norėti tobulėti, jei už tai jiems atlyginama.
- **Galimas sistemos efektyvumo užtikrinimas,** mažinant nepagrįstų išlaidų nutekėjimus švietimo sistemoje, imantis griežtesnio biudžeto planavimo ir sankcijų dėl netinkamo tam tikrų viešųjų išteklių naudojimo.

Išlaidų apkarpymai švietimui

Dėl pasaulinės ekonominės krizės 2008 m. beveik pusės Europos šalių (10 iš 21 – Austrijos, Suomijos, Vokietijos, Airijos, Italijos, Moldovos, Norvegijos, Lenkijos, Ispanijos ir Jungtinės Karalystės) švietimo sistemos susidūrė su naujais išlaidų apkarpymais. Daugelyje šių šalių vyriausybė apskritai išlaidas švietimui sumažino, kitose buvo mažinami mokesčiai ar apkarpomos lėšos tam tikroms švietimo sritims. Italijoje ir Airijoje apkarpymai palietė visus ugdymo lygius (pradinį, vidurinį, aukštąjį) bei suaugusiųjų mokymą ir tyrimus. Airijoje buvo mažinami atlyginimai, apkarpomos administracinės ir kapitalo išlaidos.

Vokietijoje Mokymo ir švietimo federacija (*VBE*) pranešė ir apie apkarpymus, ir kartu apie dideles investicijas, kurios pagerins švietimo infrastruktūrą.

Jungtinėje Karalystėje sumažintos išlaidos iš esmės tik aukštajam mokslui, išskyrus tiksluosius, technologijų ir matematikos mokslus.

Tik Belgijos, Kipro, Danijos, Maltos, Nyderlandų, Portugalijos, Švedijos švietimo sistemos nesusidūrė su finansinių išteklių apkarpymais dėl esamos ekonominės krizės. Tikėtina, kad kai kuriose iš šių šalių švietimo finansavimas sumažės netolimoje ateityje.

Švedijos mokytojų sąjunga (*Lärarförbundet*) pranešė, kad ateityje gali būti sumažintas švietimo finansavimas. Taip yra dėl to, kad švietimas (mokytojų atlyginimai taip pat) finansuojamas iš savivaldybių biudžeto. Šie pokyčiai vyksta dėl sumažėjusių mokesčių ekonominės krizės metu.

Paskatinamosios priemonės

Europos šalių, išskyrus Norvegiją, vyriausybės nepaskelbė apie mokytojų priverstinio nedarbo prevenciją. Norvegijoje vyriausybė diskutavo apie griežtesnį mokinių ir mokytojų skaičiaus santykio reguliavimą, taip vengiant atleisti mokytojus iš darbo (šis veiksmas galimas savivaldybių lygmeniu).

2009 m. tvirtinant Norvegijos biudžetą nesiūlyta mažinti valstybės išlaidų. Anaiptol, prasilenkiant su blogiausiais ekonominės krizės padariniais, buvo siūloma padidinti išlaidas viešiesiems sektoriams, kurie yra ypač jautrūs rinkos pokyčiams. Norvegijos vyriausybė numatė padidinti finansavimą statybai ir infrastruktūrai: geležinkeliams, gatvėms ir valstybiniais pastatams. Šios išlaidos įtrauktos į programą,

suteikiančią savivaldybėms 8 metų paskolas be palūkanų mokyklų pastatams statyti ir išlaikyti.

Didelė dalis Norvegijos mokytojų dabar dirba ne švietimo sistemoje. Krizė gali paveikti šalį teigiamai, t. y. dauguma kvalifikuotų mokytojų sugrįžtų į mokyklas. Mokytojų sąjunga taip pat tikisi, kad padaugės stojančiųjų studijuoti pedagogus rengiančias programas.

Norvegijos universitetai dar nejučia krizės padarinių, tačiau problema bręsta. Diskutuojama apie viešojo finansavimo didinimo galimybes. Investicijos į aukštąjį mokslą, didinant studentų (ypač doktorantų) skaičių, padės ekonomikai (labiau nei finansiškai išlaikant didėjančią nedarbingos populiacijos dalį). Įvairūs fondai turėtų būti panaudojami infrastruktūrai plėtoti.

Nedarbo lygis Norvegijoje vis dar žemas. Pagrindinis krizės efektas – didesnė dalis jaunimo renkasi aukštąjį mokslą, o ne darbą baigę vidurinę mokyklą. Toks didelis susidomėjimas aukštuoju mokslu kaip 2009 m. pirmą kartą fiksuotas nuo paskutinės ekonominės krizės 1990-aisiais.

Jungtinėje Karalystėje vyriausybė neturi galių sukliudyti priverstiniam mokytojų atleidimams, nes tai nepriklauso jos kompetencijai. Sprendimai apie mokytojų priėmimą ar atleidimą vyksta arba savivaldybėse, arba mokyklose. Tačiau švietimo sistemos finansavimo lygis yra tiesiogiai proporcingas darbuotojų skaičiui. Vyriausybė yra paskelbusi, kad bent iki 2011 m. investicijos į švietimo sistemą išliks tokios pačios.

Britų universitetus krizė paveikė nevienodai. Šiuo metu stojimas į aukštąsias mokyklas yra gerokai išaugęs. 2009–2010 mokslo metais studentai negalėjo užimti 10 000 papildomai sukurtų vietų. Šis rezultatas neturėtų būti traktuojamas kaip ekonominės krizės atspindys, o labiau kaip išaugęs aukštojo mokslo siekimas per pastaruosius 10 metų. *Research Assessment Exercise* publikacijoje teigiama, kad viešasis mokyklų finansavimas 2009–2010 m. turėjo išaugti iki 3,2 proc. Be to, numatyta 4,5 proc. padidinti finansavimą moksliniams tyrimams. 71 milijono eurų fondas (*Economic Challenge Investment Fund*) buvo sukurtas siekiant padėti universitetams prisitaikyti prie darbdavių ir individų reikmių ekonominės krizės metu.

Švedijoje vyriausybė planuoja padidinti dotacijas savivaldybėms (mokytojų atlyginimai yra finansuojami savivaldybių, kurios gauna vyriausybės fondus visoms veikloms, tarp jų ir švietimo finansavimui). Švedijos mokytojų sąjunga (*Lärar-*

förbundet) pranašauja mažesnes savivaldybių pajamas dėl darbuotojų atleidimo privačiajame sektoriuje. Šis pokytis gali sumažinti mokyklų biudžetus daugelyje savivaldybių.

Ekonominė krizė kol kas Švedijos švietimo sistemai turėjo tik netiesioginį poveikį, ypač dėl padidėjusio nedarbingo jaunimo skaičiaus. Pirmajame 2009 m. ketvirtyje nedarbas 15–24 metų amžiaus grupėje buvo beveik 25 proc., t. y. net 4 proc. daugiau nei 2008 metais. Didžiausias šuolis buvo 20–24 metų amžiaus grupėje, kur nedarbas pakilo net 34 proc. Jaunimo nedarbas yra kur kas didesnis lyginant su bendruoju (15–74 metų asmenu) nedarbu šalyje, kurioje nedarbo lygis siekė 7,8 proc. Rinkos galimybių kritimas padidino švietimo paklausą. Pirmą kartą stojančiųjų į universitetus skaičius 2009 metais išaugo 30 proc. lyginant su 2008 metais. Dėl pagrįsto ir tinkamo viešųjų finansų tvarkymo ekonominės krizės metu valstybės išlaidos nebuvo apkarpytos. Atvirkščiai, Švedijos vyriausybė sugebėjo padidinti švietimo biudžetą, kad nedarbas būtų pristabdytas. Priimti vyriausybės sprendimai apima išteklių persikirstymą aukštajam mokslui ir suaugusiųjų (baigusių vidurinę mokyklą) profesinio mokymo plėtrą 2009–2011-aisiais.

Airijoje mokytojams taip pat mažinamos algos ir pensijos. Išskyrus uždirbančiuosius labai mažai, 1 proc. mokestis įvestas tiems, kurie per metus uždirba iki 100 000 eurų, ir 2 proc. tiems, kurie per metus uždirba daugiau nei 200 000 eurų. Pensijų mokestis įvestas visiems viešojo sektoriaus darbuotojams. Pašalpos šeimoms su mažais vaikais taip pat sumažintos.

Airijos vidurinių mokyklų mokytojų asociacija (*ASTI*) labai priešinosi, kad būtų mažinamas švietimo finansavimas. Airijos mokytojų sąjunga (*TUI*) patvirtino Airijos prekybos sąjungų kongreso planą, kuris pabrėžia darbo vietų išsaugojimo reikšmingumą, siūlo realų ir lygų mokesčių augimą, investicijas į kvalifikacijos tobulinimo programas (per švietimą ir mokymus) bei konkurencijos didinimą.

Vokietijoje investicijos švietimui daugiausia nukreiptos mokyklų infrastruktūrai gerinti. Numatyti ir mokesčių pakeitimai, kurie gali turėti neigiamos įtakos viešosioms švietimo pajamoms ateityje. Daugiau dėmesio naujovių diegimui, švietimui ir didesnė konkurencija vietinėje rinkoje padėtų Vokietijai išvengti ekonominės krizės, o ekonomika taptų stipresnė ir labiau subalansuota.

NAUDOTI ŠALTINIAI

1. The World Bank. Averting a Human Crisis During the Global Downturn: Policy Options from the World Bank's Human Development Network. Conference edition, 2009.
<http://siteresources.worldbank.org/NEWS/Resources/AvertingTheHumanCrisis.pdf> .
2. Education International. The global economic crisis and its impact on education, 2010.
3. European Commission. Key Data on Education in Europe 2009. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2009.
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105EN.pdf
4. European Universities Association. Europe's Responses to Economic Crisis, Feb. 2009.
<http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20090220085540843>
5. European Commission. Statistics Explained. Eurostat.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Main_Page
6. Michael Gardner. GERMANY: Record funding for higher education. June 2009.
<http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20090618200051988>
7. OECD. Education Wikicrisis. 2009, 2010 <https://community.oecd.org/docs/DOC-9365>
8. Swedish Ministry of Education and Research. Major investments in Sweden as a knowledge nation. Press release, Sep 2009
<http://www.sweden.gov.se/sb/d/11317/a/131978Links>

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyriausiąją specialistę Indrę Burbulytę (el. p. Indre.Burbulyte@smm.lt, tel. (85) 219 1121).

Analizę parengė Gabrielė Šaulytė, Luigi Bocconi universiteto (Universita commerciale Luigi Bocconi, Milan, Italija) Tarptautinės ekonomikos ir vadybos bakalauro studijų III kurso studentė.

Konsultavo Ričardas Ališauskas, Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjas.

ŠVIETIMO FINANSAVIMO BENDROSIOS TENDENCIJOS IR EKONOMINĖS KRIZĖS PAMOKOS EUROPOJE

Redaktorė *Nijolė Šorienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2010-12-06. Tir. 1500 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius

ISSN 1822-4156